L'horta i les planes de regadiu

L'arquitectura i el paisatge de les hortes antigues dels rius o de les grans planes, convertides al rec d'ençà el segle XIX, presenten uns elements comuns que les identifiquen: l'estructura geomètrica dels camps, formada per una xarxa de sèquies i camins; unes construccions associades al regadiu o per a l'aprofitament de l'aigua; i uns edificis situats al costat dels camps que serveixen d'aixopluc o d'habitatge permanent.

El poblament de les terres regades

El poblament a les terres de regadiu ha estat concentrat, amb poblacions compactes, de manera semblant a les terres de secà. En moments històrics de major estabilitat, aquest poblament s'ha combinat amb habitatges aïllats permanents situats als camps: les torres de l'horta de Lleida i la plana d'Urgell, els masos de les hortes de la vall de l'Ebre, i els masos i cortals de l'Empordà.

Vista parcial d'el Poal, 2012.
Foto i fons: Joan Estrada.

Les barraques aixecades en el context de la colonització arrossera van ser l'origen del poblament del delta de l'Ebre, que es caracteritza per l'absència d'un nucli urbà relativament consolidat. A les terrasses fluvials de l'Ebre també trobem explotacions agràries aïllades integrades per un mas, unes sèquies i una sínia. A la plana d'Urgell, la presència de torres i masies va augmentar després de la construcció del canal d'Urgell.

Grup de barraques al delta de l'Ebre, 1925-1926.
Foto: K. S. Hitz. Fons: Arxiu Comarcal de les Terres de l'Ebre.

Sínia o pou del Carrerò, a la partida dels Andincs, Ascó, 1946.
Fons: Josep Miquel Ribes.

Vista aèria de la població de Xerta, situada a la vora de l'Ebre i del canal de la dreta de l'Ebre, 1994.
Foto: Lázaro Fotògraf. Fons: Museu de les Terres de l'Ebre.

Vista general de la població de la Cava, Deltebre, 1934.
Foto: Joan Noguè. Fons: © Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya.

Mas, Bellpuig, 2007.
Foto: Adriana Salvat. Fons: IPEC-Departament de Cultura.

Vista aèria de la plana d'Urgell i de l'estany d'Ivars, amb al pedró de Gotmir el primer terme, 2013. Foto i fons: Josep Maria Roig.

La construcció amb tàpia i canyissos

Algunes de les zones de reg tenen sòls formats per sediments sense pedres. En aquests casos, les construccions es fan amb terra, fang i elements vegetals. També s'usen les teules àrabs i les toves com a materials constructius. La tàpia i la construcció amb canyissos són les dues tècniques més emprades, tot i que el seu ús no és exclusiu de les terres de regadiu.

Les barraques han esdevingut tot un símbol de l'arquitectura del Delta. De planta rectangular, les fabricaven els mestres barraquers a partir d'un esquelet de fusta, revestit de canyes i arrebossat amb fang i palla i pintat amb calç. La coberta era de doble vessant, construïda amb materials vegetals. A les barraques més grans es construïa un pis fet amb travessers de fusta i canyís, que era el lloc on dormien els seus habitants.

Construcció d'una barraca, Sant Jaume d'Enveja, 2007.
Foto i fons: Mariano Cebolla.

Barraquer i el seu ajudant cosint la borra de la coberta vegetal d'una barraca del delta de l'Ebre, anys 1990.
Foto: Lázaro Fotògraf. Fons: Museu de les Terres de l'Ebre.

Esquema constructiu d'una barraca pagesa tradicional del delta de l'Ebre.
Dibuix: Veerle van Schoor. Fons: Museu de les Terres de l'Ebre.

La tàpia és una tècnica constructiva de gran tradició a Catalunya. A la plana d'Urgell —tot i que el seu ús era generalitzat abans de la construcció del canal— va continuar essent la tècnica predominant per a la construcció de les cases dels pobles, les torretes, els coberts i els corrals.
La construcció en tàpia consistia en l'execució, per part dels tapiadors, de murs mitjançant la compactació de la terra crua dins d'un encofrat.

Casa de pati, el Poal, 2007.
Foto: Adriana Salvat.
Fons: IPEC-Departament de Cultura.

Mas, Bellpuig, 2007.
Foto: Adriana Salvat.
Fons: IPEC-Departament de Cultura.

Construcció d'un mur de tàpia.
Fons: IPEC-Departament de Cultura.

L'arquitectura de l'aigua

A les terres de reg, hi trobem tot un seguit de construccions associades a l'agricultura de regadiu, la funció de les quals és recollir, emmagatzemar, conduir i distribuir l'aigua pels camps: rescloses, peixeres o assuts, basses, sèquies i canals, comportes, ponts, aqüeductes i sínies.

Peixera d'Vestafrancs, els Plans de Sió, 2011.
Foto: Montse Castro. Fons: Museu Comarcal de Cervera.

Barraca del Delta envoltada de camps d'arròs inundats d'aigua, Deltebre, 2013.
Foto i fons: Montse Parcet.

catúfol

eines de construcció de tàpia

Deltebre i
Sant Jaume d'Enveja, 2011.
Foto i Fons: Mariano Cebolla.